

Дендрозологічний каталог природно-заповідного фонду Лісостепу України / Під редакцією С.Ю. Поповича. — К.: Аграр Медіа Груп, 2011. — 800 с.

У 2011 році вперше побачила світ фундаментальна наукова праця "Дендрозологічний каталог природно-заповідного фонду Лісостепу України", підготовлена колективом авторів Національного університету біоресурсів і природокористування України під керівництвом доктора біологічних наук, професора С.Ю. Поповича.

Автори цього видання торкнулися надзвичайно актуальної проблеми — вивчення наукових основ інвентаризації, збереження, збагачення та екологічно збалансованого використання раритетного дендробіотичного різноманіття Лісостепу України. Вони вперше, на прикладі раритетного різноманіття видів і фітоценозів, об'єднали в одному виданні заповідну автохтонну та екзотичну раритетну дендрофору, автохтонні раритетні дендрозоїди, а також вікові деревні рослини. Тобто, представлений на розсуд читача каталог обсягом 800 сторінок є науково-довідковим зібранням відомостей про раритетний дендрогенофонд та фітоценофонд лісів і чагарників природно-заповідного фонду у фізико-географічних межах Лісостепу України. На нашу думку, переважно більшість наукових матеріалів у довіднику представлено вперше. Зокрема, авторами складено анотовані списки вікових природних і екзотичних дерев та чагарників, а також старовікових природних лісових ділянок, що є надзвичайно актуальним для Європи.

Підготовка каталогу мала на меті надати нові знання у галузі дендрозології, а також забезпечити органи державної влади всіх рівнів і рівня, які мають

відношення до охорони навколишнього природного середовища, необхідною науковою інформацією для розроблення загальнодержавних і регіональних каскадів природно-заповідного фонду та рослинного світу, національних довідників та інших інформаційно-статистичних документів щодо стану збереження та охорони біорізноманіття в Україні і природно-заповідної справи. Слід відзначити, що автори досягли цієї мети.

Для виконання поставлених завдань використано методи інвентаризаційних досліджень на рівні виду, фітоценозу та екосистеми. Визначення відповідних індексів і класів природних і екзотичних раритетних дендрозоофітів здійснено за вдосконаленою авторами методикою інтегральної аутофітозозологічної оцінки Червоногорського-Стойка.

Основним матеріалом для підготовки видання послужували знайдені бібліографічні джерела щодо заповідного раритетного дендрорізноманіття та інвентаризаційні списки видів рослин заповідних парків.

Каталог складається із трьох частин, списку використаних джерел, умовних позначень та післямови. Кожна із частин, які пов'язані між собою, має свою мету, логічно й оригінально побудована. Надзвичайно зручними є загальні довідкові списки. Однак найголовнішим результатом проведеної роботи є отримання кількісних і якісних показників щодо стану збереження раритетного дендрорізноманіття в окремих об'єктах і категоріях природно-заповідного фонду та адміністративних регіонах.

У найбільшій за об'ємом (524 с.) першій частині книги "Дендрологічний конспект заповідних видів і фітоценозів" висвітлено питання автохтонного екзотичного раритетного видового дендрорізноманіття України, яке представлено 179 зразками, в т.ч.: автохтонні лісоценози види — 102; автохтонні не лісові — 31; автохтонні вікові дерева і чагарники — 46. Дендрологічне різноманіття — 74, в т.ч.: автохтонні дендрозоїди лісів — 65 (соснові — 6, вільхові — 1, грабові — 4, дубові — 37, пухлястолюбні — 8, скельно-дубові — 6, липові — 2, ясеневі 1); чагарникові степи — 9 (ефедрові — 1, караганові — 1, вишневі — 1, мигдалеві — 6). Стан заповідання ділянок старовікових лісів репрезентовано в контексті (с. 536-542), де включені букові ліси із Вінницької області (Муровано-Курильське лісництво) дубові, липові, соснові та ясеневі ліси.

Представленість екзотичного раритетного різноманіття розділена на участь його *ex situ* та *in vivo*. Дендроекзотичні *ex situ* включають 101 вид голонасінних і 70 видів покритонасінних а *in vivo* — 43 види голонасінних і 43 види покритонасінних. Для кожного виду наводяться: родина, біоморфотип, екотип, фітоценотип, ареал, ступінь раритетності, статус, категорію, клас, індекс, загрози, заходи і режим збереження, місця заповідання, джерела інформації, довідкова література. В окремі таблиці зведено інформацію заповідання 75 вікових дендроекзотів, з них голонасінних — 34 види та покритонасінних — 41 вид.

У другій частині подано дендрозозологічний конспект репрезентивності регіонів, категорій і об'єктів природно-заповідного фонду для 13 областей України за даними Червоної та Зеленої списків, Зеленої книги України, а також Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів, Конвенції про охорону

дікої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, Бернської конвенції перелічені види рослин та фітоценозів, які охороняються у природних заповідниках, заказниках, регіональних ландшафтних парках, парках, ландшафтах, ботанічних садах, дендрологічних парках, садах, парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва.

У третій частині висвітлено загальнодовідкові списки видів рослин з диференційованим дендрозоофітам за правовим статусом, рейтинговою оцінкою раритетного дендрорізноманіття, а також покажчик раритетності дендрозоофітів.

Значимо ще один важливий аспект видання. Зокрема, аналіз фактичного статистичного матеріалу щодо рослин каталогу представлено окремо у монографії "Муравано-Курильське лісництво України" (2010 р.), у якій розвинуто класичні ідеї флорології і, найголовніше, започатковано новий для науки напрям — зозологічну фітодизайнологію. Деякі матеріали досліджень використано авторами для підготовки навчальних посібників "Заповідні лісонавство" (2009 р.) та "Заповідне паркознавство" (2011 р.), надруковані у видавництві "Навчальна книга — Богдан" (м. Тернопіль).

Варто зазначити, що оскільки автори не змогли провести чітких меж Лісостепу через Київ, то всі об'єкти його природно-заповідного фонду в цій книзі розглянуто. Можливо це й правильно, бо у зв'язку із глобальним потеплінням межі Лісостепу просуваються на Північ.

У багатьох садах даного регіону зосереджено багато колекцій тропічних і субтропічних деревних рослин, які зберігаються десятиками років. Варто було б включити до каталогу такі дерева, як манго, каове, а каове дерева, камелія й цитрусові (лимон, апельсин, мандарин), які культивуються у Львівському та

Чернівецькому ботанічних садах, Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, ботанічному саду ім. Фоміна Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Не зважаючи на деякі технічні недоліки тексту, пов'язані із вживанням назв рослин, особливо екзотичних, каталог має вагомий науковий та прикладний цінність, оскільки містить оригінальні дані первинної загально-регіональної інвентаризації заповідного раритетного дендрорізноманіття Лісостепу України.

Цим виданням можуть користуватися фахівці з ботаніки, геоботаніки, дендрології, екології, архітектори зеленого будівництва, паркознавці, лісівники, фітоценологи, фітозозологи, працівники природоохоронних установ, аспіранти, та студенти природничо-біологічного профілю. У цілому рецензована книга достатньо логічна, послідовна, концептуальна, написана літературною мовою з використанням сучасної наукової термінології і тому заслуговує високої оцінки та є вагомим внеском у природоохоронну науку й освіту.

Доктор біологічних наук
Членкореспондент НАН України

Б.Є. Ясубенко
П.П. Григорюк